

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
ПОЯСОК ТАМАРИ БОРИСІВНИ
про дисертацію
Круглика Олега Сергійовича
на тему «Формування аналітичної компетентності майбутніх економістів
засобами інформаційно-комунікаційних технологій»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі
знань 01 – Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

1. Актуальність дисертаційного дослідження Круглика Олега Сергійовича зумовлена глибокими змінами у змісті й характері професійної діяльності сучасного економіста. Цифрова трансформація економіки, стрімке зростання обсягів інформації, поширення технологій бізнес-аналітики та посилення ролі даних у прийнятті управлінських рішень висувають нові вимоги до якості професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. Сучасний економіст має бути здатним не лише використовувати засвоєні теоретичні положення та здійснювати розрахункові операції, а й працювати зі значними масивами даних, критично оцінювати їхню достовірність, виявляти закономірності, моделювати економічні процеси, прогнозувати можливі сценарії їх розвитку та формувати обґрунтовані професійні рішення.

Відповідні вимоги відображено у стандартах вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка», у яких передбачено формування здатності аналізувати й систематизувати економічну інформацію, застосовувати аналітичний і методичний інструментарій, використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології та обґрунтовувати рішення в умовах невизначеності. Водночас формальне представлення зазначених компетентностей і результатів навчання в освітніх програмах ще не забезпечує цілісності та системності їх формування. Проведений дисертантом аналіз освітньої практики засвідчив фрагментарність аналітичної підготовки майбутніх економістів, недостатню узгодженість між змістом фахових дисциплін і використанням сучасних цифрових інструментів, а також переважання окремих розрахункових операцій над цілісним циклом аналітичної

діяльності – від пошуку та підготовки даних до інтерпретації результатів і прийняття рішень.

Особливої значущості у зв'язку із цим набуває педагогічне осмислення потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій. У дисертації вони розглядаються не лише як технічні засоби оброблення та візуалізації інформації, а як середовище організації повноцінної аналітичної діяльності студентів. Використання табличних процесорів, ВІ-платформ, цифрових засобів моделювання і прогнозування дозволяє наблизити професійну підготовку до реальних завдань економічної практики, забезпечити роботу з автентичними даними та спрямувати навчальну діяльність на формування здатності аргументовано інтерпретувати отримані результати.

Аналіз наукових джерел і практики підготовки майбутніх економістів засвідчив недостатню розробленість цілісного педагогічного забезпечення цього процесу. Потребують обґрунтування педагогічні умови, які забезпечують системне поєднання економічного змісту, аналітичної діяльності та можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Тому спрямованість дисертаційної роботи на теоретичне обґрунтування й експериментальну перевірку педагогічних умов формування аналітичної компетентності майбутніх економістів є своєчасною, науково виправданою та практично значущою для модернізації професійної економічної освіти.

Дисертаційне дослідження пов'язане з напрямками наукової роботи кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» та виконувалося в межах комплексних наукових тем «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U000784) і «Теоретико-методологічні засади професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі» (державний реєстраційний номер 0122U200059). Зміст дисертації узгоджується з напрямками зазначених наукових тем у частині розвитку компетентнісних засад професійної освіти, цифровізації освітнього

процесу та вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців в інноваційному соціокультурному середовищі.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, результати та висновки дисертації мають належний рівень обґрунтованості. Логіка дослідження є послідовною: від теоретичного аналізу проблеми, уточнення поняттєвого апарату й визначення структури аналітичної компетентності майбутніх економістів – до обґрунтування критеріїв, показників і рівнів її сформованості, виокремлення педагогічних умов та експериментальної перевірки їх ефективності.

Достовірність одержаних результатів забезпечено використанням комплексу взаємопов'язаних теоретичних, емпіричних і статистичних методів, проведенням педагогічного експерименту на базі трьох закладів вищої освіти, порівняльним аналізом результатів експериментальної та контрольної груп, а також кількісною і якісною інтерпретацією встановленої динаміки. Позитивно оцінюємо залучення експертного оцінювання для визначення найбільш доцільних педагогічних умов та застосування взаємодоповнювальних діагностичних методик відповідно до компонентів досліджуваної компетентності.

Сформульовані в Дисертації висновки відповідають поставленим завданням, спираються на результати теоретичного й експериментального етапів дослідження та належно відображають основні наукові здобутки автора.

3. Наукова новизна та достовірність результатів.

Наукова новизна одержаних результатів має системний характер і відповідає меті та завданням дослідження. Уперше запропоновано авторське визначення аналітичної компетентності майбутніх економістів як інтегративної особистісно-професійної характеристики; обґрунтовано її структуру, представлену мотиваційно-ціннісним, когнітивно-аналітичним, операційно-діяльнісним і рефлексивно-оцінювальним компонентами. Відповідно до визначеної структури виокремлено критерії аналітичної залученості,

обізнаності, спроможності та саморегуляції, конкретизовано їх показники й схарактеризовано репродуктивний, інтерпретаційний і продуктивно-аналітичний рівні сформованості досліджуваної компетентності.

Вагомими результатами є розроблення та апробація комплексу діагностичного інструментарію, а також теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічних умов формування аналітичної компетентності майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Уточнено поняттєвий апарат і методологічні засади дослідження; подальшого розвитку набули зміст і методи формування аналітичної компетентності майбутніх економістів в умовах цифровізації професійної підготовки.

Достовірність наукових результатів забезпечено належною теоретико-методологічною основою, відповідністю використаних методів поставленим завданням, поєднанням кількісного та якісного аналізу, експериментальною перевіркою висунутої гіпотези, апробацією основних положень і впровадженням результатів у практику професійної підготовки майбутніх економістів.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Теоретичне значення дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про сутність, структуру та педагогічні засади формування аналітичної компетентності майбутніх економістів. Узагальнення вітчизняного досвіду на основі аналізу освітньо-професійних програм дозволило виявити позитивні практики й наявні обмеження аналітичної підготовки. Звернення до досвіду Німеччини та США сприяло визначенню продуктивних підходів до поєднання фундаментальної економічної підготовки, практикоорієнтованої аналітичної діяльності та сучасних цифрових технологій.

Практична цінність роботи визначається розробленням цілісного діагностичного та навчально-методичного забезпечення формування аналітичної компетентності майбутніх економістів. Воно охоплює комплекс

діагностичних методик, систему завдань для роботи з економічними даними, професійно орієнтовані кейси, змістові модулі з використання BI-платформ Qlik Sense і Power BI, цифрові засоби моделювання та прогнозування, а також методичні рекомендації щодо організації аналітичної діяльності студентів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», Херсонського державного університету та Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, що підтверджує можливість їх практичного використання у професійній підготовці майбутніх економістів.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях.

Аналіз дисертаційної роботи та наукових праць Олега Сергійовича Круглика дає підстави констатувати, що в публікаціях достатньо повно представлено основні положення і результати дослідження, його наукову новизну, теоретичні узагальнення та результати дослідно-експериментальної роботи.

За темою дисертації автором опубліковано 21 одноосібну наукову працю, зокрема 10 статей у наукових фахових виданнях України, одну статтю в зарубіжному науковому виданні та 10 публікацій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Тематика публікацій корелює з основними напрямками дисертаційного дослідження й охоплює теоретичні засади формування аналітичної компетентності майбутніх економістів, вітчизняний і зарубіжний досвід її дослідження, педагогічну технологію формування, використання візуалізації даних, OLAP-технологій, BI-платформ Qlik Sense і Power BI, інструментів штучного інтелекту та Big Data в професійній підготовці майбутніх фахівців.

Результати дослідження апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, методологічному семінарі молодих дослідників, засіданнях кафедри психології та педагогіки, щорічних звітних

конференціях професорсько-викладацького складу ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля». Кількість, змістова спрямованість і тематична відповідність опублікованих праць засвідчують належну повноту висвітлення та апробації основних наукових положень і висновків дисертаційного дослідження.

6. Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність установленим вимогам щодо оформлення

Дисертаційна робота загальним обсягом 304 сторінки, з яких 214 сторінок становить основний текст, має логічну й завершену структуру. Вона містить анотації українською та англійською мовами, вступ, два розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел і 15 додатків. Список використаних джерел налічує 179 найменувань, із них 24 – іноземними мовами. Результати дослідження унаочнено у 39 таблицях і 21 рисунку.

Структуру дисертації узгоджено з метою, гіпотезою та завданнями дослідження. Виклад матеріалу характеризується послідовним переходом від теоретичного осмислення проблеми до обґрунтування педагогічних умов, розкриття механізмів їх практичної реалізації та експериментальної перевірки результативності.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, окреслено наявні суперечності, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу та завдання дослідження. Представлено його теоретико-методологічну основу, комплекс використаних методів, експериментальну базу, наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, відомості про їх апробацію, упровадження та висвітлення у публікаціях.

Перший розділ має теоретико-аналітичний характер. Автор розкриває когнітивну основу аналітичної діяльності, розмежовує поняття «компетенція» і «компетентність», зіставляє аналітичну та інформаційно-аналітичну компетентності, визначає місце критичного мислення у структурі досліджуваного феномена. Проведений аналіз став підґрунтям для формулювання авторського визначення аналітичної компетентності майбутніх економістів, обґрунтування її мотиваційно-ціннісного, когнітивно-

аналітичного, операційно-діяльнісного та рефлексивно-оцінювального компонентів.

Теоретичний аналіз доповнено вивченням нормативних вимог і змісту освітньо-професійних програм підготовки майбутніх економістів. Це дозволило дисертанту виявити недостатню системність аналітичної підготовки, фрагментарність використання цифрових інструментів і потребу в цілісному поєднанні економічного змісту з практичною роботою з даними. Узагальнення досвіду Німеччини та США розширило теоретичну базу дослідження й дало змогу визначити продуктивні підходи до організації аналітичної підготовки фахівців економічного профілю.

Другий розділ має теоретико-методологічне та експериментальне спрямування. У підрозділі 2.1 розкрито логіку й етапи педагогічного експерименту, обґрунтовано формування вибірки, визначено критерії, показники та рівні сформованості аналітичної компетентності, представлено діагностичний інструментарій і результати констатувального етапу.

У підрозділі 2.2 обґрунтовано системний, компетентнісний, діяльнісний, технологічний і студентоцентризований підходи, встановлено їх взаємозв'язок із педагогічними умовами. На підставі теоретичного аналізу та експертного оцінювання із сукупності потенційних умов виокремлено три найбільш доцільні: організацію роботи студентів з економічними даними; включення до змісту навчальних дисциплін аналітичних завдань із використанням ВІ-платформ; застосування цифрових технологій моделювання і прогнозування економічних процесів. Позитивної оцінки заслуговує представлення визначених умов як цілісної системи, що забезпечує послідовний перехід від базових операцій із даними до моделювання, прогнозування та прийняття обґрунтованих рішень.

Зміст формувальної роботи висвітлено в підрозділі 2.3. Сильною стороною дослідження є те, що використання інформаційно-комунікаційних технологій не зведено до опанування окремих програмних продуктів. Роботу з Excel, Google Sheets, Qlik Sense, Power BI та іншими цифровими інструментами

включено в цілісний цикл аналітичної діяльності: пошук і підготовку даних, їх оброблення, моделювання, візуалізацію, інтерпретацію та обґрунтування професійних рішень. Практикоорієнтовані кейси, аналітичні завдання та робота з реальними економічними даними забезпечили професійну спрямованість формувального етапу.

У підрозділі 2.4 здійснено кількісний і якісний аналіз одержаних результатів. В експериментальній групі частка студентів із репродуктивним рівнем зменшилася з 49,5 % до 9 %, а з продуктивно-аналітичним рівнем зростає з 13 % до 51 %. У контрольній групі зафіксовано лише незначні зміни. Одержані результати дали підстави зробити висновок про ефективність реалізованих педагогічних умов.

Важливу практичну цінність мають додатки, у яких представлено діагностичні методики, професійно орієнтовані кейси, завдання для роботи з економічними даними, змістові модулі з використання Qlik Sense і Power BI та методичні рекомендації. Їх зміст конкретизує перебіг експериментальної роботи та створює можливості для використання розроблених матеріалів у професійній підготовці майбутніх економістів.

Загальні висновки відповідають поставленим завданням і узагальнюють основні результати теоретичного та експериментального пошуку. У цілому дисертація є структурно завершеною, змістово цілісною та внутрішньо узгодженою науковою працею.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність текстових запозичень і порушень академічної доброчесності

Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій Олега Сергійовича Круглика дає підстави констатувати дотримання принципів академічної доброчесності. Наукові положення, ідеї та результати інших авторів, використані в тексті, супроводжуються відповідними покликаннями; цитування й бібліографічний опис джерел здійснено належним чином. Ознак академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації даних у поданих матеріалах не виявлено. Опубліковані за темою дисертації наукові праці є одноосібними, що

засвідчує особистий внесок здобувача в одержання та оприлюднення результатів дослідження.

Дисертація є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, структура, зміст та оформлення якої загалом відповідають установленим вимогам до досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Високо оцінюючи наукову і практичну значущість виконаного дослідження, його концептуальну цілісність та логічну структурованість, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення, які мають рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

1. У теоретичній частині дисертації автор розкриває співвідношення аналітичної та інформаційно-аналітичної компетентностей, визначає місце критичного мислення у структурі досліджуваного феномена. Водночас, з огляду на центральну роль цифрових інструментів у дослідженні, доцільно було б більш виразно представити співвідношення аналітичної компетентності з поняттями «цифрова компетентність», «грамотність у роботі з даними» (*data literacy*) та «бізнес-аналітика». Це дозволило б чіткіше визначити, які відповідні знання й уміння є передумовами, складниками або практичними виявами сформованості аналітичної компетентності майбутнього економіста.

2. Схвальної оцінки заслуговує звернення автора до досвіду формування аналітичної компетентності майбутніх економістів у Німеччині та США. Разом із тим у роботі варто було б чіткіше обґрунтувати критерії вибору саме цих країн для порівняльного аналізу, а також конкретизувати, які елементи зарубіжного досвіду можуть бути безпосередньо адаптовані до української системи вищої освіти, а які потребують урахування відмінностей у структурі та змісті професійної підготовки.

3. Реалізація педагогічних умов передбачала використання цифрових інструментів різного рівня складності – від Excel і Google Sheets до Qlik Sense, Power BI, Python та R. На нашу думку, у дисертації доцільно було б більш

системно представити способи визначення вихідного рівня цифрової підготовленості студентів, диференціації навчальних завдань і надання підтримки здобувачам, які відчували труднощі під час опанування складніших аналітичних інструментів. Це посилило б студентоцентризований характер запропонованого педагогічного забезпечення.

4. В окремих навчальних і професійно орієнтованих завданнях передбачено використання ChatGPT для пояснення економічних взаємозв'язків, формулювання можливих інтерпретацій та генерування альтернативних сценаріїв. Водночас доцільно було б чіткіше визначити педагогічні й етичні межі такого використання, зокрема вимоги до перевірки згенерованого змісту, збереження авторства, захисту даних і недопущення підміни самостійної аналітичної діяльності готовими відповідями штучного інтелекту.

5. Зважаючи на швидке оновлення цифрових технологій, перспективним є більш виразне представлення механізмів перенесення сформованих аналітичних умінь на нові програмні продукти й цифрові середовища. Доцільно було б розмежувати інваріантну основу аналітичної діяльності – постановку проблеми, підготовку й перевірку даних, вибір методу, інтерпретацію та обґрунтування рішення – і варіативний інструментарій її реалізації. Це посилило б технологічну незалежність та довготривалу практичну цінність одержаних результатів.

Висловлені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та можуть слугувати орієнтирами для подальшого поглиблення досліджуваної проблеми.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Круглика Олега Сергійовича «Формування аналітичної компетентності майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій» є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій здійснено теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов формування аналітичної

компетентності майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Дисертація характеризується актуальністю теми, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, належною обґрунтованістю одержаних результатів. Основні наукові положення та висновки достатньо повно висвітлено в одноосібних публікаціях здобувача, апробовано на науково-практичних конференціях і впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти. Розроблене діагностичне та навчально-методичне забезпечення має практичну цінність для вдосконалення професійної підготовки майбутніх економістів в умовах цифровізації освіти.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, ступенем обґрунтованості одержаних результатів та рівнем виконання дисертаційна робота Круглика Олега Сергійовича відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії і скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

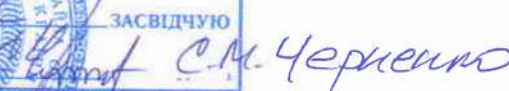
Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітніх,
математичних наук та інформатики
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського

 Тамара ПОЯСОК

ЗАСВІДЧУЮ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 16:32:20 02.08.2026

Назва файлу з підписом: Відгук Поясок_30.07.2026.PDF
Розмір файлу з підписом: 875.5 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук Поясок_30.07.2026.PDF
Розмір файлу без підпису: 841.5 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ПОЯСОК ТАМАРА БОРИСІВНА
П.І.Б.: ПОЯСОК ТАМАРА БОРИСІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2268215841
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 16:32:17 02.08.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000009D3368013F29C006
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00